

INDIES KRITIEK EN ONAFHANKELIJK TIJDSCHRIFT

Nieuwsbrief januari 2022

Beste lezer,

Het zal u niet ontgaan zijn, de discussie rondom de term 'bersiap'. Mijs inziens vooral een treurige vergissing; er wordt door de opposenten uitgegaan van een gebrek aan belangstelling voor het Indonesisch gezichtspunt dat al *lang* achterhaald is. Ik herinner mij de essays van Rudy Kousbroek in *NRC* van decennia geleden als vaak pijnlijke maar ook fascinerende vensters op die – zeker destijds – relatief onbekende kant van de geschiedenis; hij schreef onder anderen over de *romusha* en over Indonesische schrijvers en dichters. Gebundeld als *Het Oostindisch kampsyndroom* (Meulenhoff, 1992) bereikten die stukken nog eens een groot contingent lezers. Het werk van Pramoedya Ananta Toer kwam in diezelfde jaren bij heel veel brave burgers in huis – ik zie de dikke pillen nog voor me, wat ook geldt voor *Het land onder de regenboog* van Mochtar Lubis.

De Tong Tong Fair, toen Pasar Malam Besar, heeft van meet af aan Indonesische gasten ontvangen, kunstenaars, musici, handelaren en diplomaten; Ellen Derksen heeft in haar hoedanigheid als directeur de Professor Teeuw-prijs ontvangen voor haar inspanning de banden tussen Indonesië en Nederland te bestendigen. De sfeer en de geuren (krettek, durian, mottenballen) van Indonesië waren essentiële elementen voor de tienduizenden Indische, Molukse, Hollandse en andere bezoekers van het evenement, waar ook taalcursussen Bahasa Indonesia aan de man werden gebracht en reizen naar de archipel werden verkocht – om van de ladingen boeken niet te spreken. Ondanks een ellendig recent verleden bleef de belangstelling bij zeer velen warm.

Twee van onze inspirerendste historici, Henk Schulte Nordholt en Remco Raben, die zelf een groot aandeel hebben in het verder verdiepen en verbreiden van juist die kennis van de Indonesische kant van de geschiedenis, gaan er in respectievelijk [Trouw](#) en [NRC](#) vanuit dat het Nederlandse publiek (inclusief de Indische en de Peranakan-Chinese mensen, en de Molukkers) lijdt aan blikvernauwing en alleen de bersiap – ook nog eens exclusief opgevat als geweld tegen (Indo-)Europeanen – ziet als het gaat om geweld tijdens de Indonesische revolutie. Neemt u dat niet te zwaar op: beiden gebruiken de bewuste term in belangrijke publicaties die binnenkort zullen verschijnen.

Van Schulte Nordholt komt er in februari een bijzonder interessant boek aan: [Merdeka](#) (i.s.m. Harry Poeze, Walburg Pers), op onze website te bespreken door Herman Keppy, Raben leverde een boeiende en geleerde bijdrage aan de catalogus [Revolusi! Indonesië onafhankelijk](#) bij de tentoonstelling in het Rijksmuseum, te bespreken door ondergetekende. Ik kan u alvast melden dat Raben de eenzijdigheid van de Indonesische geschiedschrijving sinds de onafhankelijkheid, 'gekaapt door een dominant narratief van gezamenlijke strijd', niet onder stoelen of banken steekt. Die eenzijdigheid is overigens mede veroorzaakt of mogelijk gemaakt door een gebrek aan bronnen, waarvoor o.a. de Nederlandse inlichtingendienst NEFIS, met zijn jacht op vijandelijk (propaganda)-materiaal, verantwoordelijk is. Uit het NEFIS-archief, opgeslagen in het Nationaal Archief in Den Haag, zijn voor catalogus en tentoonstelling bijzonder interessante zaken opgediept.

Kennelijk is er aan beide zijden nog wat te leren. Waarom dat in niet in de geest van diplomatie kan, zonder pijnlijke en ongefundeerde beledigingen, is me een raadsel. De aantijging van een koloniale houding en racisme bij het gebruik van 'bersiap', zoals in [NRC](#) geuit door gastconservator Triyana, is niet vrijblijvend. Rijks-conservator Harm Stevens, wiens verfijnde smaak en leidende hand in de catalogus te herkennen zijn, en een constante interesse voor het Indonesische verhaal – hij [schreef](#) bijvoorbeeld jaren geleden al over het koloniale geweld jegens de Atjehse vorst Si Singamangaraja –, is verstandig hier niet in mee te gaan.

Biologie & cultuur

Hopelijk gaat racisme op een bepaald moment vervagen, als doordringt dat het concept 'ras' achterhaald is. De biologie heeft ons al geholpen aan het relativerende inzicht dat we allemaal afstammen van de bacteriën, inmiddels is ook duidelijk dat de 'rassenleer' niks heeft toe te voegen en de genetica des te meer. Arjen Mulder schrijft in zijn [bespreking](#) van Midas Dekkers' *Wat loopt daar?* dat 'het begrip "ras" na grondig testen in het veld en het laboratorium niets blijkt te verklaren over wat dan ook van het studieobject "mensen".'

Mulder schrijft ook: 'Na de Holocaust schakelde de antropologie over van het bestuderen van de verschillende soorten menselijke lichamen op het vergelijken van verschillende culturen.' En wat is ook op dat gebied interessanter dan de vermenging daarvan, de hybride? Architectuur is een veld waarin de aanpassing aan een andere biotoop fantastische vormen heeft opgeleverd. Obbe Norbruis, die schitterende [boeken](#) samenstelde over architect Eduard Cuypers en zijn bureau in Indië/Indonesië, [besprak](#) voor ons de inspanning die Nederlandse architecten leverden aan de Kaap, vanaf 1905.

U heeft komende maand, behalve een boel aandacht voor de onafhankelijkheidsoorlog en wat waaraan voorafging in WO II, ook stukken te verwachten over literatuur, oude en heel recente. En we gaan langs in de Sophiahof, waar een tentoonstelling wordt geopend die de komende jaren de 'kern van het programma' moet gaan vormen – nogal een ambitie.

Tot slot stel ik graag aan u voor: Si Bodoh (hierboven), onze nieuwe medewerker, die een rubriek begint over historische fotografie. Hij heeft daar niet alleen een zeer ontwikkelde neus voor, hij heeft er ook veel over nagedacht. Leest en bekijkt u vooral zijn mooie bijdrage ['Over het soortelijk gewicht van de tijd'](#).

En als u er geen genoeg van krijgt: op onze pagina [Nieuws & agenda](#) zijn (online) presentaties en lezingen te vinden. Het is spitsuur in Indies Nederland!

Met hartelijke groet,

Esther Wils
